

**Andrea Svobodová: *Vietnam vzdálený i blízký.  
Potomci Vietnamců v Česku***

Praha, Nakladatelství Karolinum 2024, 155 s.

Kniha *Vietnam vzdálený i blízký. Potomci Vietnamců v Česku* nabízí zajímavý a neotřelý pohled na nejpočetnější komunitu migrantů v ČR. Autorka se zcela správně a logicky vyhýbá dvěma „extrémním“ perspektivám, které jsou dlouhodobě součástí tuzemského narativu, tedy perspektivě odsuzující Vietnamce jako nedůvěryhodné šmelináře a také zbytečně propagandistické perspektivě Vietnamců jako „stereotypně vzorové menšiny“.

Andrea Strnadová přistupuje k tématu optikou transnacionalismu, která v důsledku pokračující globalizace vyvrací zažitá klíše o tom, že zahraniční migranti po usídlení v nové vlasti ztrácejí vazby na zemi svého původu a dochází k jejich postupnému národnímu vykořenění.

Cílem autorky bylo „prostřednictvím analýzy životních biografií 25 potomků Vietnamců a s využitím konceptu transnacionálního sociálního prostoru popsat zkušenosti a formování identit Vietnamců, kteří se narodili nebo vyrůstali v Česku“ (s. 129). To se jí v zásadě podařilo, přestože v podobně zaměřených textech autoři pokaždé a nezbytně narazí na problémy související se zvolenou formou výzkumu a zejména se složením vybrané výzkumné kohorty.

Autorka totiž zvolila strategii kvalitativního výzkumu, která je založena na narativní metodě. A právě ta představuje jediný lehce problematický bod jinak velmi zdařilého odborného textu. Chybí totiž podrobnější, možná snad i poněkud sofistikovanější (regionální, genderové, věkové, sociální, vzdělanostní atd.) odůvodnění výběru informantek a informantů. Nikterak to ale na druhé straně nesnižuje výslednou kvalitu textu.

Studie je rozšířenou a upravenou verzí dizertační práce *Vietnam vzdálený i blízký. Potomci Vietnamců v Česku z pohledu teorie transnacionalismu*, kterou Andrea Svobodová úspěšně obhájila v roce 2017 na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Odpovídají tomu i použité odborné jazykové prostředky. Text je přesto srozumitelný, což představuje vzhledem k zajímavosti tématu slibnou a velikou výhodou pro možnou budoucí popularizaci obsahu, a to nejen mezi akademiky, ale hlavně mezi novináři a u širší veřejnosti.

Výsledný obsah a zejména závěry práce totiž mají nesmírně atraktivní potenciál. Autorka by tak šíření svého výzkumu mohla podpořit sepsáním stručné tiskové zprávy, kterou by zaslala zpravodajským a publicistickým redakcím mainstreamových médií, případně by mohla oslovit konkrétní novináře, kteří se v „mainstreamu“ minoritními tématy aktivně zabývají.

Kniha má logické a přehledné uspořádání. Úvodní část je teoretická a čerpá z robustního seznamu prostudované literatury. Text poté plynule přechází do praktické části, kde s přibývajícimi stránkami přibývají také citace z rozhovorů s informantkami a informanty, které představují bezesporu největší přínos

studie. Autorka jimi boří zažitá mýty o vietnamské komunitě a nabízí vrstevnatý pohled na život a identitu potomků Vietnamců v České republice.

Z teoretické části patří mezi nejpřínosnější zjištění transnacionální rozměr vietnamské migrace v ČR a následná integrace. Ze závěrů studie totiž jednoznačně vyplývá, že převážná část prvních generací Vietnamců se nechce v Česku usadit trvale. Svůj pobyt v ČR pokládají za dočasný. „Touží si vydělat dost peněz, poskytnout dětem dobré vzdělání a vrátit se do Vietnamu, kde si za ušetřené peníze budou moci pořídit vlastní dům.“ (s. 37)

Ve vietnamské diaspoře je tedy všudypřítomný „sen o návratu“. Vietnamci do Česka nepřechají, nejde tudíž ryze o ekonomickou migraci s cílem trvalého usazení v Evropě. Pouta Vietnamců v rodné zemi jsou natolik silná, že chtějí relativní „bohatství“, ke kterému přišli v ČR, rozvíjet, ale v prostředí, z něhož vzešli, tedy ve Vietnamu.

Andrea Svobodová pak v další části textu dodává, že tento „sen o návratu“ velmi často naráží na nesoulad rodičů a jejich dětí, které se již narodily v Česku, případně zde od útlého dětství vyrůstaly. Po dosažení dospělosti chce totiž významná část těchto potomků první generace Vietnamců v České republice zůstat. Mají zde drtivou většinu sociálních vazeb a návrat do Vietnamu nepreferují.

V teoretické části je nesmírně zajímavá také „exkurze“ do historie vietnamské migrace v ČR, která sahá až do éry války ve Vietnamu, kdy komunistické Československo poskytlo útočiště několika sirotkům z této zdevastované asijské země. Autorka si všímá faktu, jak se vietnamská diaspora začala po roce 1989 emancipovat v českém podnikatelském prostředí, nejprve jako trhoví prodejci textilního zboží a drobné elektroniky a později jako již etablovaní a respektovaní provozovatelé restaurací, čistíren či nehtových studií.

Autorka v další části studie, která plynule přechází z teoretických kapitol ke kapitolám praktickým, popisuje nesmírně zajímavý koncept „vietnamské rodiny v ČR“. Ten vychází ze silně konzervativního a tradicionalistického pojetí, kdy hraje klíčovou roli v rodině otec, s čímž souvisí i následný princip „synovské oddanosti“, neboť na otce následně musí navázat svou vlastní získanou autoritou nejstarší syn.

Tento koncept má své hluboké kořeny v konfucianismu, jenž je ve vietnamské společnosti dodnes hluboce zakořeněn. Česká „realita“ však podle Strnadové tato prastará pravidla částečně narušuje. Z výpovědí některých informantek a informantů totiž vyplývá, že stále významnější roli v rodinné hierarchii sehrávají i ženy, tedy matky a dcery, které se například mnohem více než v minulosti podílejí na rodinné ekonomické bilanci, tedy více pracují a peníze následně posílají svým příbuzným do Vietnamu.

To je další významný fenomén, který je typický, a to plošně, pro celou vietnamskou komunitu v ČR. Významnou část v Česku vydělaných peněz totiž Vietnamci posílají do své rodné země, svým příbuzným, aby tak zlepšili jejich složité sociální postavení. I proto je transnacionální rozměr vietnamské migrace tak významný, a zejména proto mají Vietnamci v ČR tak silné pouto ke své vlasti.

Další nesporně zajímavou skutečností je „vietnamská hrozba“, pojmenovaná ve studii s odkazem na odbornou literaturu „nuceným transnacionalismem“. Jde ve skutečnosti o apel vietnamských rodičů na děti, aby se chovaly slušně, jinak „... budou muset na čas odjet do Vietnamu, aby své chování vylepšily“ (s. 38). Domovský Vietnam, zejména drsná místní realita a také přísnější normy chování, je tedy pomyslným strašákem pro děti, které si zvykly na český komfort.

Hluboce zakořeněný konfucianismus podle Andrey Svobodové ovlivnil také vnímání vzdělání jako klíčového faktoru úspěchu. Drtivá většina vietnamských migrantů z „prvních generací“ nezískala ve své rodné zemi žádné vyšší, či dokonce akademické vzdělání. O to důležitější pro ně je, aby toto vzdělání získaly jejich děti. Z výpovědí informantek a informantů jednoznačně vyplývá, že velká část rodičů chce, aby jejich děti vystudovaly obory, které jim umožní životní úspěch, a to zejména podnikatelský. „Důvodem, proč tolik rodičů touží, aby jejich potomek šel studovat Vysokou školu ekonomickou, je idea, že se z nich stanou stejně úspěšní a pohádkově bohatí podnikatelé, jako je majitel komplexu Sapa v pražské Libuši.“ (s. 58)

V jedné z nejzajímavějších kapitol hledala autorka studie odpověď na to, zda je pravdivý český mediální diskurz, který potomky Vietnamců prezentuje jako studijně velmi úspěšné. Její informantky a informanti sice v tomto slova smyslu úspěšní byli, ale autorka sama přiznává, že nejde o relevantní informační vzorek.

Z dostupných statistických dat podle ní není možné potvrdit, jestli se tato mediální představa potkává s realitou. Pozitivní obraz minority se odborně nazývá „stereotypem modelové menšiny“ a Andrea Svobodová jej zasazuje do mezinárodního kontextu. Podobný fenomén totiž sociologové zaznamenali i jinde po světě, například ve Spojených státech amerických, a to zejména v souvislosti s čínskou, japonskou a korejskou komunitou. „Stereotyp“ odkazuje zejména k nadprůměrným školním výsledkům, kterých tito lidé dosahují. Svobodová uvádí, že „... tento druh pozitivního zevšeobecňování je na jednu stranu hnacím motorem snahy o sebezdokonalování, na druhou stranu může mít i řadu negativních dopadů jak na jednotlivce, tak na společnost“ (s. 105). Důsledkem může být například to, že „... mladí lidé neunesou tlak, který je na ně ze strany rodičů nebo společnosti vyvíjen, což může přerůst v psychické potíže“ (s. 105).

Autorka sice takto závažné důsledky mezi svými informantkami a informanty nenalezla, na druhou stranu i oni se s tímto druhem „stereotypizace“ ve svém dětství a mládí setkali. Například Vietnamka „Jana“ takto byla nedobrovolně zařazována „... do kategorie šprt, která její hodnotu degraduje na tu, která se skvěle učí a vzorně chová“. Pro některé Vietnamce tedy představuje tato „stereotypizace“ „... překážku pro to, aby mohli projevit svou osobnost, aniž by byli předem zaškatučkováni do určité kategorie“ (s. 106).

Autorka si všímá i dalších zajímavých fenoménů, které vietnamskou komunitu v ČR zásadně ovlivňují. Například klíčové role babiček, tedy chův, starších žen, jež se starají o vietnamské děti ve chvíli, kdy jejich rodiče pracují. Významný je i výběr životních partnerů Vietnamců, kteří se v ČR narodili nebo zde vyrůs-

tali. Zajímavé je i to, co považují potomci vietnamských migrantů za svůj domov, tedy zda to je Česko, či Vietnam.

Studie přehledně a srozumitelně shromažďuje fakta, která se dosud takto koncentrovaně a na jednom místě v odborné literatuře neobjevila, navíc posunují teoretické koncepce praktickým terénním výzkumem na základě zdařilých výpovědí potomků vietnamských migrantů. Text podobného rozsahu musí logicky narážet na to, že další zajímavé souvislosti „vietnamské diaspory“ v něm budou chybět. Autorka se mohla v rozhovorech ptát například na školní šikanu, diskriminaci při výběru povolání ze strany zaměstnavatelů, na přístup starší generace vůči vietnamské komunitě, například v souvislosti s neuctivým tykáním v obchodech či v restauracích.

Na druhé straně to jsou témata, která mohou v jiných podobných studiích rozvést další výzkumníci, ostatně autorka sama navrhuje hned několik vlastních námětů na další výzkum.

Vladimír Vokál

Metropolitní univerzita Praha

vokav1ax@student.mup.cz

**Eva Jánská (eds.): *Transnational Trajectories and Diaspora Policies. The Case of Czechia in Comparison to Poland, Hungary and Slovakia***  
Praha, Nakladatelství Karolinum 2024, 209 s.

Dílo autorského kolektivu *Transnational Trajectories and Diaspora Policies* zkoumá českou diasporu v zahraničí z pohledu komparativního a historického a zároveň vychází z empirického kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Kniha je jedním z výstupů ze souboru tří projektů „Čeští krajané“, který si dal za cíl přinést konkrétní výstupy a doporučení pro tvorbu politik směřujících k českým krajanům v zahraničí. Tyto výstupy jsou komunikovány směrem k Ministerstvu zahraničních věcí i k veřejnosti na internetových stránkách, kde je možné nalézt výzkumné zprávy v českém jazyce (<https://www.cestikrajane.cz/>).

Kniha vychází z prvního a unikátního dotazníkové šetření a série hloubkových rozhovorů zaměřených na novou českou diasporu, tedy osoby, které emigrovaly z České republiky po roce 1989 a zároveň zachovávají transnacionální vazby s Českem. Jak vyjadřují respondenti výzkumu, čeští krajané žijící v zahraničí jsou často opomíjeni či prezentováni jako občané druhé kategorie, jak ukazují také nedávné debaty o zavedení korespondenční volby. Autorstvo konstatuje, že „výzkumníci jsou někdy v této oblasti fakticky o krok napřed před vládami, které si v konkrétních debatách s diasporami až zpětně uvědomují, že jejich rozhodnutí ovlivňují také lidi, kteří již na území státu nežijí, ale jsou s ním stále spjati